

**NÁRODNÍ STRATEGIE
GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ
PRO OBDOBÍ 2011 - 2015**

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

OBSAH

Úvod.....	4
-----------	---

A. ANALYTICKÁ ČÁST

1. Definice globálního rozvojového vzdělávání.....	5
2. Východiska a souvislosti globálního rozvojového vzdělávání.....	5
2.1 Mezinárodní východiska globálního rozvojového vzdělávání	5
2.1.1 Hlavní mezinárodní dokumenty věnované globálnímu rozvojovému vzdělávání	6
2.2 Východiska globálního rozvojového vzdělávání v České republice.....	7
2.3 Návaznost globálního rozvojového vzdělávání na ostatní priority ve vzdělávání	9
3. Obecné cíle globálního rozvojového vzdělávání.....	9
4. Hlavní témata globálního rozvojového vzdělávání.....	11
5. Základní principy globálního rozvojového vzdělávání.....	11
6. Cílové skupiny globálního rozvojového vzdělávání.....	12
7. Hlavní aktéři globálního rozvojového vzdělávání a jejich role.....	13
7.1 Státní instituce.....	13
7.2 Nestátní organizace.....	15

B. STRATEGICKÁ ČÁST

8. Cíle strategie globálního rozvojového vzdělávání.....	17
8.1 Hlavní cíl strategie.....	17
8.2 Dílčí cíle strategie.....	17
8.3 Publicita globálního rozvojového vzdělávání.....	22
8.4 Finanční zajištění.....	22
8.5 Monitoring a evaluace.....	23

PŘÍLOHY

- Seznam použitých zkratk
- Složení pracovní skupiny pro přípravu strategie
- Slovník základních pojmů
- Použitá literatura

Úvod

Česká republika se po vstupu do OECD a do Evropské unie stala dárcovskou zemí a zavázala se k pomoci rozvojovým zemím a ke globálnímu snižování chudoby. Tomuto závazku může dostát pouze za předpokladu, že bude mít podporu české společnosti. Na rozdíl od jiných zemí OECD je informovanost české veřejnosti o globálních problémech a způsobech jejich řešení zatím nízká¹. Přes nepopíratelnou solidaritu, kterou lidé v České republice prokazují při humanitárních krizích, stále chybí širší povědomí o tom, co znamená extrémní chudoba, o existenci a významu dlouhodobé rozvojové spolupráce i o širším kontextu globálních otázek. Problémy v rozvojových zemích se většinou české veřejnosti stále jeví jako vzdálené, zdánlivě se nedotýkající našich životů. Přitom současná ekonomická a finanční krize zřetelně poukazuje na propojenost dnešního globálního světa a na skutečnost, že události v jiné části zeměkoule ovlivňují do značné míry i život u nás.

O otázky, které souvisejí se situací v rozvojových a rozvinutých zemích, a o tzv. globální souvislosti by se proto měl zajímat každý občan. Zvyšování informovanosti a zdůrazňování potřeby solidarity a partnerství a apel na změnu spotřebitelského a občanského chování se musí stát součástí vzdělávacího procesu na všech úrovních, počínaje předškolním a konče terciárním vzděláváním. Zároveň by měla existovat i nabídka dalších vzdělávacích a osvětových aktivit pro dospělé. Důraz přitom musí být kladen nejen na předávání znalostí, ale i na rozvíjení dovedností, schopností, hodnot a postojů, které povedou k aktivnímu přístupu jednotlivců k řešení globálních problémů.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR, které je hlavním koordinátorem zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoci do zahraničí, dlouhodobě financuje aktivity nevládního sektoru v oblasti globálního rozvojového vzdělávání. Počet vzdělávacích aktivit zaměřených na rozvojovou a globální problematiku ze strany nevládních organizací, vysokých škol, ale i jednotlivých učitelů na všech typech škol za poslední roky výrazně narostl. Ve strategiích vzniklých v posledních letech pro oblast vzdělávání je však tato problematika pojednána jen okrajově.

Na základě zkušenosti jiných vyspělých dárcovských zemí, doporučení mezinárodních organizací a po dohodě s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR proto Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV ČR inicioval vznik této Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání, která sleduje dva hlavní záměry – v koncepční části A vymezit a definovat cíle, témata a principy globálního rozvojového vzdělávání a v části B nastínit strategická opatření na nejbližší pětileté období.

Mezi hlavní cíle předkládané strategie globálního rozvojového vzdělávání (GRV), připravené pracovní skupinou složenou z odborníků ze státní správy, pedagogických institucí, vysokých škol a nevládního sektoru, patří:

¹Podle průzkumu Eurobarometru "Rozvojová pomoc v době hospodářských turbulencí" z roku 2009 slyšelo o Rozvojových cílech tisíciletí jen 17 % Čechů oproti např. 64 % Nizozemců nebo 45 % Švédů.

- dosáhnout toho, aby se globální rozvojové vzdělávání stalo nedílnou součástí všech úrovní formálního vzdělávání;
 - zvýšit význam GRV v oblasti neformálního vzdělávání a podpořit osvětové aktivity určené široké veřejnosti a médiím;
 - rozvíjet spolupráci a partnerství v oblasti GRV mezi zainteresovanými aktéry;
 - zajistit dlouhodobou finanční podporu kvalitních programů GRV;
 - systematicky zvyšovat kvalitu a efektivnost programů GRV.
-

A. ANALYTICKÁ ČÁST

1. Definice GRV

Globální rozvojové vzdělávání² je celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje vytváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů.

Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.

2. Východiska a souvislosti globálního rozvojového vzdělávání

2.1 Mezinárodní východiska globálního rozvojového vzdělávání

Vyspělé země už po řadu desetiletí reagují na problémy chudých zemí cestou mezinárodní rozvojové spolupráce. Spolu s konkrétními formami pomoci rozvojovým zemím postupně narůstala i nutnost zvyšovat informovanost obyvatel dárcovských zemí o širším kontextu rozvojové spolupráce. Od druhé poloviny 80. let se globální rozvojové vzdělávání, a spolu s ním zvýšený důraz na rozvíjení hodnot jako solidarita, tolerance, lidská práva a demokracie, stávalo nevyhnutelnou součástí vzdělávacích procesů vyspělých společností.

² Pojem globální rozvojové vzdělávání vychází z anglických pojmů *Global Education* a *Development Education*, přičemž pro český termín byla s ohledem na specifičnost českého prostředí doporučena pracovní skupinou pro přípravu národní strategie GRV kombinace obou těchto pojmů. Důvodem je fakt, že termín je již několik let aktivně používán pedagogickou odbornou i laickou veřejností a zároveň vyjadřuje rozvojový aspekt tohoto pojmu nikoliv ve významu osobnostního rozvoje, ale rozvoje globálního rozvoje. Dalším důvodem je, že v mezinárodním prostředí se v posledních letech upouští od pojmu "Development Education" a nahrazuje se pojmem „Global Education“, neboť problémy rozvojových zemí významně ovlivňují situaci celého světa, a je tedy nutné se jimi zabývat z globálního pohledu.

V mnoha zemích postupně vznikly národní strategie globálního či rozvojového vzdělávání a problematice se začaly věnovat i mezinárodní rozvojové organizace. V roce 1999 byl přijat ve Velké Británii dokument *Building Support for Development*, který apeloval na vnímání globálního rozvoje nikoliv z pohledu charitativního, kdy jsou lidé v rozvojových zemích oběťmi, ale z pohledu vzájemné závislosti a propojenosti životů lidí na celém světě, kteří jsou si navzájem partnery. Pokud je cílem dosáhnout průlomu v oblasti zvyšování povědomí obyvatel, je třeba překonat vnímání založené na slitování a soucitu, a podpořit reálné porozumění globálním tématům z pohledu vzájemné závislosti a jejího vlivu na každodenní život obyvatel.

2.1.1 Hlavní dokumenty mezinárodních organizací související s globálním rozvojovým vzděláváním

Organizace spojených národů (OSN)

OSN věnovala podpoře vzdělávání a osvěty vedoucí k odpovědnosti za náš svět zvláštní kapitolu svého programového dokumentu **Agenda 21**, schváleného na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v roce 1992, a znovu ji potvrdila v Johannesburgském implementačním plánu na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v r. 2002. Zásadním dokumentem určujícím další směr mezinárodní rozvojové spolupráce, ale i globálního rozvojového vzdělávání, se stala **Deklarace tisíciletí**, přijatá za účasti představitelů 189 států na Summitu tisíciletí v New Yorku v roce 2000. Řadu doporučení vydalo pro tuto oblast UNESCO; nejvýznamnějším počinem této organizace je bezesporu vyhlášení Dekády UNESCO pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji na léta 2005-2014 a přijetí ve spolupráci UNESCO a Evropské hospodářské komise OSN Strategie výchovy k udržitelnému rozvoji v březnu 2005 ve Vilniusu.

Evropská unie (EU)

V roce 2005 vydala Rada Evropské unie, zástupci vlád členských zemí EU zasedajících v Radě EU, Evropská komise a Evropský parlament společné prohlášení o rozvoji, tzv. Evropský konsensus o rozvoji, nastiňující výzvy, kterým bude nutno čelit při odstraňování chudoby, iniciativy vedoucí k podpoře udržitelného rozvoje a závazky EU při jejich naplňování. Dodatek dokumentu věnovaný rozvojovému vzdělávání byl přijat v roce 2007 pod názvem: **Evropský konsensus o rozvoji: příspěvek k rozvojovému vzdělávání a zvyšování informovanosti**.

Rada Evropy – North South Centre

Evropské centrum pro vzájemnou závislost a solidaritu (European Centre for Global Interdependence and Solidarity, zkráceně North-South Centre - Centrum Sever-Jih) ustavené při Radě Evropy v roce 1990, přijalo na kongresu o globální výchově v Evropě v roce 2002

tzv. **Maastrichtskou deklaraci na zkvalitnění a podporu globální výchovy v Evropě do roku 2015**. Kromě řady koncepčních doporučení deklarace vyzvala delegáty, aby „prověřili možnost vytvářet programy pro sledování úrovně globálního vzdělávání a podpořili vznik národních zpráv o globálním vzdělávání a pravidelných hodnotících zpráv“.³

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD)

Výbor pro rozvojovou pomoc OECD (DAC) navrhl sadu opatření, jak zvýšit efektivitu poskytované rozvojové pomoci, a shrnul je do dokumentů **Pařížská deklarace o efektivnosti pomoci** (2005) a **Accra Agenda for Action** (2008). Mezi hlavními body deklarace, zaměřenými na zkvalitnění rozvojové pomoci na straně dárců i partnerských zemí, je zdůrazněno zvýšení podpory obyvatel dárcovských zemí pro rozvojovou spolupráci. DAC rovněž vydává doporučení svým členům, jak působit v oblasti zvyšování povědomí o rozvojové spolupráce, např. publikoval zprávu *Building Public Awareness of Development: Communicators, Educators and Evaluation* (2008).

2.2 Východiska globálního rozvojového vzdělávání v České republice

Česká republika se k řešení globálních problémů staví odpovědně a již řadu let se aktivně věnuje zahraniční rozvojové spolupráci. Navázala na historii pomoci rozvojovým zemím ze socialistického bloku v období 70. let a 80. let a po vstupu do OECD v roce 1995 obnovila svůj program zahraniční rozvojové spolupráce. Jako člen Evropské unie celý systém modernizovala a transformovala a v současné době poskytuje bilaterální a multilaterální rozvojovou pomoc ve výši zhruba 4 miliard Kč ročně. Kromě primárního cíle, kterým je omezování chudoby v rozvojových zemích, plní rozvojová spolupráce České republiky i cíle sekundární: přispívá k budování dobrých vztahů s rozvojovými zeměmi a napomáhá zajišťovat politické, bezpečnostní, ekonomické a environmentální zájmy naší země. Získání podpory domácí veřejnosti a zvýšení její informovanosti se stalo jedním z důležitých úkolů, kterým se Ministerstvo zahraničních věcí jako koordinátor rozvojové spolupráce v posledních letech věnuje.

První zmínku o globálním rozvojovém vzdělávání na úrovni vládního dokumentu přinesla **Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období 2002-2007** z roku 2002. Tímto dokumentem se Česká republika přihlásila k mezinárodním rozvojovým principům, jako je princip partnerství, respektování priorit partnerských zemí a zvyšování efektivnosti pomoci. Cílem rozvojového vzdělávání zde bylo stanoveny „posílení veřejného mínění v ČR ve prospěch solidarity s rozvojovým světem a poskytování vládní zahraniční pomoci“. Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, přijatý vládou v lednu 2010, stanoví m.j. za své cíle „zvýšit připravenost obyvatel, veřejné správy a složek integrovaného záchranného systému k řešení dopadů globálních a jiných bezpečnostních

³ Maastrichtská deklarace: Evropský strategický rámec pro rozšíření a zkvalitnění globálního vzdělávání v Evropě do roku 2015 (The Maastricht Declaration: A European Strategy framework for Increasing and Improving Global Education in Europe to 2015), odst. 5.8.

hrozeb a rizik“ a také „posílit aktivní účast v mezinárodních organizacích a prosazovat principy udržitelného rozvoje na všech úrovních mnohostranných a bilaterálních vztahů a v souladu s nimi posilovat mezinárodní spolupráci v politické, ekonomické, sociální, environmentální a kulturní oblasti a usilovat o zvýšení objemu a efektivnosti oficiální rozvojové pomoci“. K realizaci těchto cílů by mělo přispět jednotné informování, vzdělávání a příprava obyvatel. Nová Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce z r. 2010 aktualizuje sektorové a teritoriální priority České republiky v této oblasti.

Odpovědný přístup České republiky ke globálním problémům se projevil i v reformě vzdělávacího systému, k němuž došlo v posledním desetiletí. Celý systém byl decentralizován, přičemž odpovědnost za vzdělávací proces a profesní růst učitelů byla ve značné míře převedena na regiony a samotné školy. Nové strategické vzdělávací dokumenty odrazily změnu v chápání vzdělávání jako přípravy jedince pro reálný život v rychle se měnící společnosti, pro život osobní a pracovní, pro udržitelnost i aktivní ovlivňování budoucnosti. Základním koncepčním dokumentem se stal **Národní program rozvoje vzdělávání v České republice**, tzv. **Bílá kniha**, na nějž navázal nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. V souvislosti s tím mluvíme o rámcových vzdělávacích programech. Dále vznikly vzdělávací strategie i pro další oblasti, jako např. Strategie celoživotního učení ČR, Strategie rozvoje lidských zdrojů v ČR a Strategie vzdělávání k udržitelnému rozvoji. Cíle a principy globálního rozvojového vzdělávání jsou v těchto strategiích a kurikulárních dokumentech odraženy jen částečně. Zásadní koncepční dokument pro tuto oblast zatím chyběl.

Velkou zásluhu na tom, že globální a rozvojová témata začala po roce 2000 pronikat do českých škol, dosud měly především nevládní humanitární a rozvojové organizace, které využívají svých zahraničních zkušeností k tomu, aby připravily aktuální podklady a učební materiály, vhodné pro přímé zařazení do výuky. Díky nim vznikla za podpory Ministerstva zahraničních věcí ČR a Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR řada příruček, výukových materiálů i pracovních listů. Mnohým neziskovým organizacím i vysokým školám se v minulých letech podařilo navázat spolupráci a rovněž získat finanční podporu mezinárodních organizací (EU, UNDP, North-South Center) nebo dalších dárců (Kanada, Rakousko). Významným počinem nevládního sektoru byla mezinárodní konference věnovaná globálnímu rozvojovému vzdělávání, kterou v rámci českého předsednictví v Radě EU uspořádala v roce 2009 společnost Člověk v tísni ve spolupráci s Českým fórem pro rozvojovou spolupráci (FoRS) a evropskou platformou evropských nevládních organizací CONCORD.

Česká republika se v roce 2008 stala pátou zemí, která byla v oblasti globálního rozvojového vzdělávání podrobena hodnocení nezávislých mezinárodních hodnotitelů pod vedením organizace GENE (Global Education Network Europe). Na základě tohoto hodnocení vznikla **Národní zpráva o globálním vzdělávání v České republice**, obsahující řadu doporučení, zaměřeným zejména na zlepšení koordinace a koherence GRV v České republice.

2.3 Návaznost globálního rozvojového vzdělávání na ostatní priority ve vzdělávání

Součástí rámcových vzdělávacích programů jsou tzv. průřezová témata, z nichž některá reflektují cíle, témata a principy GRV. Globální rozvojové vzdělávání se tématy a využívanými metodami částečně překrývá s interkulturním vzděláváním, environmentální výchovou, výchovou k lidským právům, výchovou k občanství a dalšími oblastmi vzdělávání.

Uvedené vzdělávací oblasti přispívají k plnění cílů GRV a různou měrou usilují o:

- **výchovu k hodnotám** – respekt k sobě samému a k druhým, smysl pro společenskou zodpovědnost, smysl pro sounáležitost a aktivní přístup k učení sebe sama a druhých;
- **rozvoj myšlenek a znalostí** týkajících se technologických změn, nerovností v životních podmínkách obyvatel světa, demokracie, vlády a občanství atd.;
- **rozvoj klíčových schopností a znalostí** - komunikační, sociální, občanské, pracovní, kompetence k řešení problémů a kompetence učit se;
- **zajištění tvůrčích příležitostí a aktivity v průběhu vzdělávacího procesu** - individuální a společné práce, sdílení odpovědnosti za výsledky učení, spoluúčast na vzdělávacím procesu.

Odlišují se zejména tematickým zaměřením a svými cíli, které se však navzájem doplňují a podporují. Z rozdílného zaměření pak vycházejí i částečně rozdílné kompetence a techniky k jejich rozvíjení.

3. Obecné cíle globálního rozvojového vzdělávání

Hlavním cílem globálního rozvojového vzdělávání je, aby lidé přijali svůj díl odpovědnosti za situaci ve světě, což vyžaduje, aby:

- 1) získali všeobecný přehled o propojenosti současného světa a globálních problémech lidstva, zejména pak o problematice vztahu vyspělých zemí a zemí rozvojových ve všech jeho historických, ekonomických a politických souvislostech;
- 2) měli základní vědomosti o hlavních problémech rozvojového světa (chudoba, politická nestabilita, populační růst, hlad, špatný zdravotní stav, negramotnost, nedostatečný přístup k pitné vodě, jejich příčinách a možných způsobech řešení);
- 3) si uvědomovali souvislost mezi chováním a životním stylem lidí z vyspělých zemí (konzum a nadbytečná spotřeba, nevyvážené obchodní vztahy, ekonomické a environmentální vykořisťování, vývoz zbraní) a problémy lidí ze zemí chudých;
- 4) si rozvíjeli vědomí globální zodpovědnosti, kulturní, etnické a náboženské tolerance a solidarity s problémy jiných, byť vzdálených lidí;

5) získali podrobnější vědomosti o činnosti institucí zabývajících se problematikou rozvojové spolupráce a rozvojových zemí (vládní pomoc, OSN a jeho agentury, církevní charitativní organizace, nevládní organizace);

6) získali motivaci pro vlastní spoluúčast při řešení uvedených problémů a pomoc lidem z rozvojových zemí, ať už činností v nevládních organizacích, ve vlastním budoucím povolání či v každodenním životě.

Je proto důležité, aby děti, žáci a studenti všech druhů a typů škol, pedagogové i všichni ostatní občané přijali následující postoje a hodnoty, osvojili si uvedené dovednosti a získali tyto znalosti:

Postoje a hodnoty

- přijmout zodpovědnost za sebe a svět, ve kterém žijí,
- být motivován/a k aktivní účasti na řešení místních problémů a přispívat k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, a to i v situacích, ze kterých neplynou přímé výhody,
- být si vědom/a výhod spolupráce s ostatními pro řešení uvedených problémů,
- respektovat odlišné názory a pohledy na svět,
- být solidární s lidmi v tíživé situaci.

Dovednosti

- využívat nástrojů demokracie při podílení se na veřejném životě,
- vymezit problém, analyzovat ho, hledat různá řešení, vybrat nejvhodnější řešení a využívat při něm vlastní zkušenosti i zkušenosti ostatních,
- odhadnout své schopnosti a hledat možnosti, jak je využít při řešení problémů,
- efektivně spolupracovat s ostatními,
- na základě informací si vytvořit vlastní názor a uvést pro něj argumenty,
- přijmout názor ostatních a korigovat svůj původní názor,
- využívat empatie při poznávání situace ostatních,
- myslet systémově a hledat souvislosti.

Znalosti

- znát příčiny a důsledky nejdůležitějších globálních problémů,
- vědět, co podporuje udržitelný lidský rozvoj a co mu brání,
- srovnávat různá chápání konceptů – rozvoj, lidská práva, globalizace,
- porozumět situacím lidí žijících v těžkých životních podmínkách a znát různé příčiny a důsledky těchto situací,
- být si vědom/a rozdílů v ekonomické a sociální situaci lidí na světě, znát různé pohledy na příčiny a důsledky tohoto stavu,
- chápat vzájemnou propojenost různých oblastí světa a různých dimenzí rozvoje,
- znát hlavní důvody a způsoby realizace rozvojové spolupráce a vědět o svých možnostech podílet se aktivně na rozvoji na lokální i globální úrovni.

4. Hlavní témata globálního rozvojového vzdělávání

Globalizace a vzájemná závislost jednotlivých částí světa

- ekonomická globalizace včetně světového obchodu a etického spotřebitelství
- kulturní, sociální a politická globalizace
- migrace ve světě
- mezinárodní instituce

Lidská práva

- základní lidská práva
- dětská práva a práva seniorů
- diskriminace a xenofobie
- demokracie a dobré vládnutí
- rovnost mužů a žen

Globální problémy

- chudoba a nerovnost
- nízká míra vzdělanosti
- zdravotní problémy
- podvýživa a hlad
- nedostatek nezávadné vody
- životní prostředí
- populační růst
- konflikty a násilí

Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce

- rozvoj, jeho pojetí a kulturní podmíněnost
- rozvojové cíle tisíciletí
- historie, motivy, principy humanitární pomoci a rozvojové spolupráce
- aktéři mezinárodní humanitární pomoci a rozvojové spolupráce
- aktivity České republiky a EU v oblasti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce

5. Základní principy globálního rozvojového vzdělávání

Principy globálního rozvojového vzdělávání odrážejí základní zásady při zavádění témat globálního rozvojového vzdělávání do vzdělávacího procesu, tedy způsob, jak s těmito tématy pracovat, aby bylo dosaženo cílů globálního rozvojového vzdělávání.

Mezi nejdůležitější principy patří:

- **globální zodpovědnost** – zodpovědnost za sebe a za svět, ve kterém žijeme,
- **participace** – účast na řešení problémů a konfliktů,
- **partnerství** – spolupráce a rovnocenné partnerství mezi aktéry, státními i nestátními,
- **solidarita** – solidarita s lidmi žijícími v obtížných podmínkách a ochota jim pomoci,
- **vzájemná propojenost** - vnímání současného světa jako celku a hledání souvislostí mezi místním, regionálním i celosvětovým děním,

- **otevřenost a kritické myšlení** - otevřený a kritický přístup k informacím a názorům, schopnost morálního úsudku a rozhodnutí na základě informovaného postoje,
- **sociální spravedlnost** – aktivní podpora dodržování lidských práv a prosazování rovných příležitostí pro všechny,
- **udržitelný rozvoj** – přizpůsobení životního stylu potřebě zachování a zlepšení kvality životního prostředí pro příští generace.

6. Cílové skupiny globálního rozvojového vzdělávání

Formální vzdělávání:

- děti, žáci, studenti a pedagogičtí pracovníci
 - předškolního vzdělávání
 - základního vzdělávání
 - středního vzdělávání
 - vyššího odborného vzdělávání
 - vysokých škol, a to zejména
 - pedagogických oborů
 - rozvojových studií
 - mediálních oborů
 - humanitních a společenskovedních oborů
 - přírodovědných oborů
 - ekonomických oborů

Neformální vzdělávání:

- děti a mládež ve sdruženích a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání
- pedagogové a vychovatelé ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání a pracovníci pracující s mládeží ve sdruženích
- zaměstnanci
 - nestátních neziskových organizací
 - podnikové sféry
 - veřejné správy
 - sdělovacích prostředků.

7. Hlavní aktéři globálního rozvojového vzdělávání a jejich role

7.1 Státní instituce

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (MZV)

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky je zodpovědné za koncepci a koordinaci zahraniční rozvojové spolupráce. Podporuje zvyšování informovanosti veřejnosti o globálních a rozvojových otázkách, formuluje spolu s MŠMT a ČRA koncepční otázky související s GRV a spolu s ČRA rozhoduje o přidělování finančních prostředků na projekty v oblasti globálního rozvojového vzdělávání. Rovněž prezentuje pozice ČR v otázkách GRV v institucích EU.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky je ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, a pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku a sportovní reprezentaci státu. Ve spolupráci s MZV a přímo řízenými subjekty (NÚOV, VÚP, NIDV, NIDM) připravuje koncepce v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a zabezpečuje jeho realizaci zejména v oblasti formálního vzdělávání.

Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP)

Ministerstvo životního prostředí je hlavním garantem koordinace environmentálního vzdělávání a angažuje se společně s MŠMT v oblasti výchovy k udržitelnému rozvoji v souladu s implementací cílů Strategického rámce udržitelného rozvoje České republiky pod záštitou Rady vlády pro udržitelný rozvoj. Z hlediska globálního rozvojového vzdělávání zajistí promítnutí cílů a principů GRV do výchovných a vzdělávacích programů v kompetenci MŽP (environmentální vzdělávání, výchova k udržitelnému rozvoji).

Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci

Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci zajišťuje koordinaci zahraniční rozvojové spolupráce a předkládá ministru zahraničních věcí doporučení související s koncepčním řízením a realizací zahraniční rozvojové spolupráce. V oblasti GRV se vyjadřuje k zásadním koncepčním a strategickým dokumentům.

Rada vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR)

Rada vlády pro udržitelný rozvoj v čele s předsedou vlády je zastřešujícím a koordinačním poradním orgánem vlády České republiky pro otázky udržitelného rozvoje včetně vzdělávání

pro udržitelný rozvoj. Zvýšení objemu a efektivnosti české rozvojové spolupráce a zvyšování povědomí obyvatelstva a zájmových skupin o problematice rozvojové spolupráce v kontextu prosazování udržitelného rozvoje patří mezi hlavní cíle Strategického rámce udržitelného rozvoje přijatého v lednu 2010. Pracovní skupina RVUR pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji, pod předsednictvím zástupců Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva životního prostředí, je pověřena přípravou Národní strategie výchovy a vzdělávání k udržitelnému rozvoji.

Česká rozvojová agentura (ČRA)

Česká rozvojová agentura jako samostatný právní subjekt podřízený Ministerstvu zahraničních věcí ČR je odpovědná za realizaci projektů bilaterální zahraniční rozvojové spolupráce. V oblasti GRV společně s MZV a MŠMT sehrává významnou roli při tvorbě koncepcí a plánování. Spolupracuje s občanským sektorem a vysokými školami připravujícími odborníky na rozvojovou spolupráci a reprezentuje ČR v evropských organizacích pro GRV.

Výzkumný ústav pedagogický v Praze (VÚP)

Výzkumný ústav pedagogický v Praze je odpovědný za realizaci a přípravu kurikulárních dokumentů v oblasti všeobecného vzdělávání a poskytuje metodickou podporu pro mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, základní umělecké školy, gymnázia a školy jazykové. V oblasti GRV zajišťuje promítání cílů GRV do příslušných částí rámcových vzdělávacích programů pro předškolní, základní a gymnaziální vzdělávání.

Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV)

Národní ústav odborného vzdělávání je koordinační, pedagogicko-poradenskou, expertizní, výzkumnou, vzdělávací, informační a knihovnickou institucí pro řešení otázek středního odborného vzdělávání. NÚOV zajišťuje promítání cílů GRV do příslušných pasáží rámcových vzdělávacích programů pro střední odborné vzdělávání.

Národní institut pro další vzdělávání (NIDV)

Národní institut pro další vzdělávání připravuje a nabízí přednášky, kurzy a semináře pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP), a to například v oblasti kurikulární reformy, vzdělávání školského managementu, jazykového vzdělávání aj. NIDV připravuje a realizuje v rámci své programové nabídky také vzdělávací programy DVPP s tematikou GRV.

Národní institut dětí a mládeže (NIDM)

Národní institut dětí a mládeže se zaměřuje na problematiku zájmového a neformálního vzdělávání dětí a mládeže, na činnost školských zařízení pro zájmové vzdělávání a neziskových organizací činných v této oblasti. Zajišťuje metodickou a konzultační podporu

pracovníkům s dětmi a mládeží a také poskytuje možnosti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v zájmovém vzdělávání. V oblasti GRV zajišťuje NIDM promítnutí cílů GRV do mimoškolních aktivit dětí a mládeže a zohledňuje cíle GRV při obsahové přípravě vzdělávání pedagogů volného času a pracovníků pracujících s dětmi a mládeží.

Česká školní inspekce

Česká školní inspekce provádí hodnocení vzdělávání ve školských zařízeních. V oblasti globálního rozvojového vzdělávání se zaměřuje na hodnocení začlenění cílů, témat a principů GRV do vzdělávání.

7.2 Nestátní organizace

České fórum pro rozvojovou spolupráci (FoRS)

FoRS je platformou nevládních neziskových organizací působících v oblasti rozvojové spolupráce. Zaměřuje se na koordinaci aktivit nevládního sektoru v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a osvěty, zejména v oblasti budování kapacit, monitorování a evaluace.

Nevládní neziskové organizace

V České republice existuje pestrá škála aktivit v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a osvěty, iniciovaných nevládními organizacemi. Tyto organizace realizují projekty financované z vlastních, státních či zahraničních zdrojů, zaměřené na práci se žáky základních a středních škol a se studenty vysokých škol, s dětmi v mateřských školách, pořádají školení pro pedagogy a osvětové aktivity pro dospělé.

Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci

Cílem Platformy je zvyšovat úspěšnou účast českých firem v projektech rozvojové spolupráce, podporovat dlouhodobé investice v rozvojových zemích s výhodnou pozicí pro české dodavatele technologií a služeb a prosadit programy rozvojové spolupráce v partnerství veřejného a soukromého sektoru. V rámci svého působení platforma uskutečňuje osvětovou činnost v oblasti GRV zaměřenou na subjekty soukromého sektoru.

Česká rada dětí a mládeže (ČRDM)

Česká rada dětí a mládeže sdružuje 98 členských organizací (mezi nimi většinu celostátních sdružení dětí a mládeže), představujících kolem 200 000 individuálních členů. Jejím posláním je podporovat podmínky pro kvalitní život a všestranný rozvoj dětí a mladých lidí, zejména

prostřednictvím podpory mimoškolní výchovu a činnost svých členů. V oblasti GRV promítá ČRDM témata, cíle principy GRV do programů a akcí sdružení pro děti a mládež.

Vysoké školy

Vysoké školy připravující učitele (pedagogické fakulty, filozofické fakulty, přírodovědecké fakulty) zařazují cíle, témata a principy GRV do studijních programů pro pregraduální a další vzdělávání učitelů, věnují se výzkumu v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a vytvářejí a podporují sítě fakultních škol s příklady dobré praxe v oblasti GRV.

Vysoké školy s programem rozvojových studií se věnují výzkumu a vývoji v oblasti globálního rozvojového vzdělávání.

Vysoké školy ostatní (např. přírodovědecké fakulty, lékařské fakulty, ekonomické fakulty apod.) promítají cíle, témata a principy GRV do studijních programů.

B. STRATEGICKÁ ČÁST

8. Cíle strategie globálního rozvojového vzdělávání

Na základě analýzy současně situace v oblasti GRV a na základě doporučení pracovní skupiny pro přípravu strategie je navržen strategický rámec, který obsahuje hlavní cíl a několik dílčích cílů. Strategie se snaží reagovat na analyzované výzvy tak, aby se Česká republika do roku 2015 přiblížila v oblasti globálního rozvojového vzdělávání vyspělým zemím západní Evropy. Dílčí cíle strategie zahrnují sedm hlavních vzdělávacích oblastí a představují způsoby, které povedou k dosažení hlavního cíle.

8.1 Hlavní cíl strategie

Hlavním cílem strategie GRV ČR je zajistit všem občanům ČR přístup k informacím o rozvojových zemích a globálním rozvoji a motivovat je k aktivnímu přístupu při řešení globálních problémů a problémů rozvojového světa.

Opatření:

Do roku 2015 začlenit principy a tematické obsahy GRV jako přirozené součásti konceptu celoživotního učení do vzdělávacích programů na všech úrovních vzdělávacího systému ČR.

8.2 Dílčí cíle strategie v jednotlivých oblastech

a) *Vzdělávací politika a státní správa ve školství*

Cíl:

Pracovníci ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a jím přímo řízených organizací, odborů školství krajských a obecních úřadů a odborných učitelských organizací budou podporovat zavádění principů a cílů globálního rozvojového vzdělávání do vzdělávacích programů a života škol i společnosti.

Opatření:

- Zajistit informovanost pracovníků ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, profesních asociací (učitelů, ředitelů), odborů školství krajských a obecních úřadů o principech a cílech globálního rozvojového vzdělávání a jejich začleňování do vzdělávacích procesů.

Gestor: MŠMT, krajské a obecní úřady

- Podpořit spolupráci škol se soukromým sektorem a NNO a podporovat společné aktivity škol, obcí, malých a středních podniků, NNO a veřejnosti ze strany státní správy a územních samospráv při začleňování principů a cílů globálního rozvojového vzdělávání do vzdělávacích procesů.

Gestor: MŠMT, krajské a obecní úřady

b) *Vzdělávací koncepce, vzdělávací programy a jejich realizace v předškolním, základním a středním vzdělávání*

Cíl:

Hlavní vzdělávací koncepce a vzdělávací programy budou odrážet cíle a principy a obsahovat témata globálního rozvojového vzdělávání.

Opatření:

- Zohlednit cíle, principy a témata globálního rozvojového vzdělávání při přípravě a realizaci vzdělávacích strategií (např. strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj).

Gestor: MŠMT, MŽP

- Zapracovat cíle, principy a témata GRV do všech kurikulárních dokumentů. V rámci revize Rámcových vzdělávacích programů pro předškolní, základní a střední vzdělávání prověřit jejich začlenění do průřezových témat a do vzdělávacích oblastí (např. Dítě a společnost, Dítě a svět, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda), vzdělávacích oborů či předmětů souvisejících s tématy GRV (např. Člověk a jeho svět, Výchova k občanství, Občanský a společenskovědní základ, Biologie, Zeměpis, Dějepis apod.).

Gestor: VÚP, NÚOV

- Podpořit, vytvořit a zpřístupnit pedagogům škálu aktuálních a relevantních výukových materiálů (učebnice a učební texty, ostatní texty a materiály) k začleňování GRV do vzdělávacích procesů.

Gestor: MŠMT, VÚP, NÚOV

c) *Pregraduální příprava učitelů a další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP)*

Cíl:

Pregraduální příprava učitelů a další vzdělávání pedagogických pracovníků budou reflektovat potřeby globálního rozvojového vzdělávání tak, aby pedagogičtí pracovníci získali takové znalosti, dovednosti a postoje, které jim umožní systematicky a efektivně začleňovat globální rozvojové vzdělávání do výuky.

Opatření:

- Upravit studijní plány jednotlivých vzdělávacích programů připravujících učitele, aniž by byla dotčena akreditace programů tak, aby zohledňovaly cíle, principy a témata globálního rozvojového vzdělávání.
- Vytvořit tištěné i elektronické studijní materiály pro podporu výuky učitelů a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a didaktiky GRV.
- Iniciovat a umožnit zpracovávat ročníkové, bakalářské, diplomové a doktorské práce v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a podílet se na výzkumu v dané oblasti.
- Provádět průběžnou evaluaci vzdělávacích předmětů se začleněnou komponentou globálního rozvojového vzdělávání.
- Zajišťovat studentům náslechy a pedagogickou praxi ve školách, které jsou příkladem dobré praxe v oblasti globálního rozvojového vzdělávání.
- Spolupracovat s dalšími vědeckými, odbornými a zájmovými organizacemi a pracovišti zabývajícími se problematikou globálního rozvojového vzdělávání

Gestor: vysoké školy připravující budoucí učitele

- Připravit nabídku vzdělávacích programů DVPP s cílem objasnit pedagogické veřejnosti základní pojmy, témata, principy a cíle globálního rozvojového vzdělávání. Učitelé i další pedagogičtí pracovníci získají vhled do této problematiky, budou motivováni k jejímu zařazování do výuky a dostanou k ní metodickou podporu.

Gestor: NIDV

- Podpořit tvorbu databáze výukových materiálů, učebních pomůcek a podkladů v elektronické i papírové (tištěné) podobě.

Gestor: VÚP

d) *Terciární vzdělávání*

Cíl:

Studijní obory v oblasti terciárního vzdělávání související s globální problematikou budou zahrnovat globální a rozvojová témata.

Opatření:

- Promítnout principy a témata GRV do dalších oborů, které mají bezprostřední vliv na utváření veřejného povědomí o rozvojové problematice nebo na ovlivňování globálních problémů – např. rozvojová studia, přírodovědné obory, sociálněvědní obory, humanitní studia, mediální studia apod.

Gestor: vysoké školy

- Vytvořit program zaměřený na GRV v rámci univerzity, která se specializuje na rozvojová studia nebo na vzdělávání učitelů.
Gestor: vysoké školy
- Podporovat spolupráci institucí působících v sektoru terciárního vzdělávání, a tvorbu společných studijních programů vysokých škol obdobného zaměření, zejména programů a kurzů dalšího vzdělávání dospělých.
Gestor: MŠMT

e) *Výzkum a vývoj*

Cíl:

Bude prováděn výzkum v oblasti globálního rozvojového vzdělávání a poznatky vyplývající z tohoto výzkumu budou využitelné v praxi.

Opatření:

- Vytvořit a podporovat pracoviště na akademické půdě, která se budou soustavně věnovat výzkumu v oblasti plánování, realizace a evaluace globálního rozvojového vzdělávání.
Gestor: vysoké školy
- Podporovat zapojení akademických pracovišť věnujících se výzkumu a vývoji v oblasti GRV do mezinárodní spolupráce.
Gestor: vysoké školy

f) *Mimoškolní aktivity a zájmová činnost dětí a mládeže*

Cíl:

Děti a mládež budou v rámci nabízených mimoškolních aktivit seznamováni s cíli, principy a tématy souvisejícími s globálními a rozvojovými problémy dnešního světa.

Opatření:

- Zahrnout principy a témata GRV do koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže a do Programů státní podpory práce s dětmi a mládeží.
Gestor: MŠMT
- Metodicky podpořit zahrnutí GRV do činnosti školských zařízení pro zájmové vzdělávání.
Gestor: NIDM

- Podporovat činnost nevládních neziskových a zájmových organizací pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase v oblasti GRV.

Gestor: MŠMT, NIDM

- Při podpoře a realizaci nabídky dostupných volnočasových aktivit zaměřených na vytváření vztahu k životnímu prostředí a k osvojení si zdravého životního stylu zdůrazňovat globální aspekt a vztah k rozvojovým zemím.

Gestor: MŽP

g) *Další vzdělávání dospělých (osvěta)*

Cíl:

Umožnit přístup k informacím o vzájemné propojenosti světa a o příčinách a důsledcích, které tyto vazby mají především na rozvojový svět, všem skupinám dospělého obyvatelstva, zejména zaměstnancům veřejné správy, médií, nevládních organizací a podnikové sféry tak, aby byli schopni zodpovědně a kriticky přistupovat k informacím o globálním rozvoji a zaujmout aktivní přístup k řešení problémů s ním souvisejících.

Opatření:

- Zprostředkovávat veřejnosti informace o rozvojových zemích a globálních problémech formou publikací, seminářů, výstav, různých variant programové nabídky veřejnoprávních sdělovacích prostředků apod.

Gestor: MZV, ČRA

- Podporovat partnerství v rámci občanské společnosti a rozvoj kapacit nevládních neziskových organizací poskytujících služby veřejnosti v oblasti globálního rozvojového vzdělávání.

Gestor: MZV, MŠMT, ČRA

- Podporovat aktivity směřující k zavádění témat GRV do vzdělávání zaměstnanců veřejné správy, sdělovacích prostředků, podnikové sféry apod.

Gestor: MZV, MŠMT, ČRA

8.3 Publicita globálního rozvojového vzdělávání

Cíl:

Prostřednictvím sdělovacích prostředků (tisk, rozhlas, televize, internet) bude veřejnost informována o globálním rozvojovém vzdělávání, jakož i o strategii globálního rozvojového vzdělávání, jejím cíli a přínosu.

Opatření:

- Podpořit média, aby informovala veřejnost o problematice rozvojového světa a aby produkovala materiály, které představí svět diverzifikovaně a z pohledu, který odráží témata a principy GRV.
Gestor: MZV, ČRA
- Medializovat příklady dobré praxe a podpořit vytváření funkčních informačních systémů GRV.
Gestor: MZV, ČRA
- Pravidelně pořádat průzkumy veřejného mínění o otázkách globálního rozvoje.
Gestor: MZV, ČRA

8.4 Finanční zajištění

Cíl:

Pro realizaci strategie globálního rozvojového vzdělávání bude zajištěn dostatek finančních prostředků.

Opatření:

- Podporovat dotační programy na podporu aktivit NNO, volnočasových aktivit dětí a mládeže a dalších programů v oblasti globálního rozvojového vzdělávání v rozpočtu MZV na zahraniční rozvojovou spolupráci.
Gestor: MZV, MŠMT, MŽP
- Zařazovat do výzev vyhlašovaných v rámci strukturálních fondů EU aktivity na podporu problematiku GRV
Gestor: MZV, MŠMT, MŽP

8.5 Monitoring a evaluace

Cíl:

Dosažené výsledky globálního rozvojového vzdělávání v České republice budou systematicky monitorovány a analyticky vyhodnocovány.

Opatření:

- Průběžně monitorovat plnění úkolů strategie globálního rozvojového vzdělávání. V polovině období platnosti Strategie bude provedena průběžná monitorovací zpráva.
Gestor: pracovní skupina pro přípravu strategie GRV
- Průběžně vyhodnocovat dopady GRV v oblasti formálního vzdělávání.
Gestor: Česká školní inspekce

MŠMT přes svou odbornou pracovní skupinou osloví Českou školní inspekci ve věci dopadů GRV. MŠMT však má obavy o kapacitní možnosti ČŠI se v dohledné době kontrole a vyhodnocování GRV dostatečně věnovat. ČŠI dosud tento úkol neměla explicitně zanesený ve svém plánu činnosti, je prioritně úkolována testováním žáků a souvisejícími povinnostmi.

V tomto kontextu lze zvážit **využití již provedeného dotazníkového šetření** = *co tým M.Pastorová myslela?*

- Pravidelně vyhodnocovat efektivitu projektů nevládních neziskových organizací realizovaných v gesci MZV, resp. MŠMT.
Gestor: MZV, resp. MŠMT

MZV:

co se týče **vyhodnocování efektivity projektů** (zejména NNO) v oblasti GRV, MZV zahrnuje v letech 2011 a 2012 vždy jeden projekt GRV či osvěty v ČR do procesu evaluací, zadávaných MZV a řešených nezávislými týmy expertů. Výsledky předmětných dvou projektů, financovaných z rozpočtu ZRS ČR, byly tudíž komplexně posouzeny; realizátoru i gestoru byla evaluačním týmem také adresována doporučení do budoucna.

MŠMT:

MŠMT požádalo podřízený NÚV (tzv. resortním úkolem), aby komplexně vyhodnotil projekty, podpořené ze zdrojů EU. Je v kompetenci NÚV, jaký způsob evaluace zvolí, zda primárně interní nebo externí vyhodnocení.

PŘÍLOHY

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČRA	Česká rozvojová agentura
ČRDM	Česká rada dětí a mládeže
DAC	Výbor pro rozvojovou pomoc OECD
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
EU	Evropská unie
FoRS	České fórum pro rozvojovou spolupráci
GENE	Global Education Network Europe
GRV	globální rozvojové vzdělávání
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
MŽP	Ministerstvo životního prostředí České republiky
NIDM	Národní institut dětí a mládeže
NIDV	Národní institut pro další vzdělávání
NNO	nevládní neziskové organizace
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
UNDP	Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze

SLOŽENÍ PRACOVNÍ SKUPINY PRO PŘÍPRAVU STRATEGIE GLOBÁLNÍHO ROZVOJOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ (2009 – 2010)

Vedoucí pracovní skupiny:

PhDr. Zuzana Hlavičková – MZV, odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci

Členové pracovní skupiny:

PhDr. Marie Rauchová – MŠMT, odbor předškolního a základního vzdělávání

RNDr. Jana Čermáková - MŠMT, odbor předškolního a základního vzdělávání

Ing. Andrea Bachtíková – MŽP, odbor environmentálního vzdělávání

Mgr. Martin Náprstek – Česká rozvojová agentura, zástupce ředitele

PhDr. Markéta Pastorová - Výzkumný ústav pedagogický v Praze, oddělení koncepce všeobecného vzdělávání

Mgr. et Mgr. Aleš Franc – Výzkumný ústav pedagogický v Praze, oddělení koncepce všeobecného vzdělávání

PhDr. Maria Bezchlebová – Národní ústav odborného vzdělávání, oddělení pro všeobecně-vědní vzdělávání

Mgr. Jitka Šimsová - Národní institut pro další vzdělávání, sekce metodická a koncepční

Mgr. Tomáš Machalík – Národní institut dětí a mládeže, náměstek ředitele

PhDr. Jana Stará, PhD. – Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, katedra primární pedagogiky

Mgr. Eva Vernerová – Univerzita Palackého Olomouc, katedra rozvojových studií

Mgr. Petra Skalická - České fórum pro rozvojovou spolupráci

Mgr. Ondřej Nádvorník - nezávislý expert

SLOVNÍK ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Formální vzdělávání

Vzdělávání, které je realizováno ve vzdělávacích institucích, zpravidla ve školách. Jeho funkce, cíle, obsahy, organizační formy a způsoby hodnocení jsou definovány a legislativně vymezeny. Zahrnuje na sebe navazující vzdělávací stupně (základní, střední, vysokoškolské) jejichž absolvování je potvrzováno certifikátem (vysvědčením, diplomem apod.).

Neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání se uskutečňuje mimo formální vzdělávací systém a nevede k ucelenému školskému vzdělání. Jedná se o organizované výchovně vzdělávací aktivity mimo rámec zavedeného oficiálního školského systému, které zájemcům nabízí záměrný rozvoj životních zkušeností, dovedností a postojů, založených na uceleném systému hodnot. Tyto aktivity bývají zpravidla dobrovolné. Organizátory jsou sdružení dětí a mládeže a další NNO, školská zařízení pro zájmové vzdělávání - především střediska volného času, vzdělávací agentury, kluby, kulturní zařízení a další.

Informální učení

Je chápáno jako proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině, ve volném čase. Zahrnuje také sebevzdělávání, kdy učící se nemá možnost ověřit si nabyté znalosti (např. televizní jazykové kurzy). Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání je neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované.

Celoživotní učení

Celoživotní učení představuje zásadní koncepční změnu pojetí vzdělávání, jeho organizačního principu, kdy všechny možnosti učení – ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo ně – jsou chápány jako jediný propojený celek, který dovoluje rozmanité a četné přechody mezi vzděláváním a zaměstnáním a který umožňuje získávat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami a kdykoli během života. Celoživotní učení lze členit do dvou základních etap, které označujeme jako počáteční a další vzdělávání.

Počáteční vzdělávání zahrnuje:

- *základní vzdělávání* (primární a nižší sekundární stupeň), které má všeobecný charakter a kryje se zpravidla s obdobím povinné školní docházky;
- *všeobecné vzdělávání* na vyšší sekundární úrovni slouží především jako příprava na další studium nebo doplňuje odborné vzdělávání;
- *odborné vzdělávání* na vyšší sekundární úrovni, jehož hlavním cílem je příprava pro budoucí pracovní uplatnění a získání kvalifikace.

Součástí počátečního vzdělávání je i **terciární vzdělávání**. Zahrnuje široký sektor vzdělávací nabídky následující po maturitní zkoušce. Poskytuje specializované vzdělání odborné nebo umělecké. Většinou se dělí na vzdělávání realizované na vysokých školách a vzdělávání nevysokoškolské, poskytované vyššími odbornými školami nebo některými uměleckými školami.

Další vzdělávání

Vzdělávání či učení, které probíhá po absolvování určitého stupně vzdělání resp. po prvním vstupu vzdělávajícího se na trh práce. Může mít charakter formální i neformální. V rámci dalšího vzdělávání mohou vzdělávající se vstupovat i do školských forem, v nichž se poskytuje převážně počáteční vzdělávání, s cílem doplnit si chybějící vzdělání nebo získat jiné (rekvalifikovat se). Další vzdělávání zahrnuje:

- *odborné vzdělávání* zaměřené na rozvoj širokého spektra kompetencí důležitých pro uplatnění v pracovním životě.
 - *profesní vzdělávání* zaměřené na získávání vědomostí a rozvíjení dovedností a kompetencí, nezbytných pro výkon konkrétního povolání nebo zaměstnání.
 - *občanské vzdělávání* vytváří širší předpoklady pro kultivaci člověka jako občana a pro aktivní účast ve společenském a politickém životě.
 - *zájmové vzdělávání* poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech.
-

Použitá literatura:

Carvalho da Silva, M. (ed.): *Global Education Guidelines. A Handbook for Educators to Understand and Implement Global Education*, North-South Centre of the Council of Europe, Lisbon, 2008.

Dlouhá, R.: *Analýza Rámcového vzdělávacího programu pro gymnaziální vzdělávání z pohledu globálního rozvojového vzdělávání. Člověk v tísní – společnost při ČT*, o.p.s., 2004.

European Consensus on Development: The contribution of development education & awareness raising. Brussels, 2007.

Kroužková, P.: *Rozvojová výchova ve vybraných evropských zemích a České republice, Rozvojové středisko Ústavu mezinárodních vztahů*, Praha, 2003.

Nádvorník, O., Volfová, A. (eds.): *Společný svět. Člověk v tísní – společnost při ČT*, o.p.s., Praha, 2004.

O'Loughlin, E. a Wegimont, L.: *Globální vzdělávání v České republice. Evropský proces vzájemného hodnocení globálního vzdělávání. Národní zpráva o globálním vzdělávání v České republice*. GENE, Amsterdam, 2008.

O'Loughlin, E. a Wegimont, L. (eds.): *Global Education in Europe to 2015: Strategy, Policies and Perspectives*, Lisbon, North-South Centre, 2003.

The Maastricht Declaration: A European Strategy framework for Increasing and Improving Global Education in Europe to 2015, Maastricht, 2002.